

A differenciálás kérdései (2.)

A gátló környezeti tényezők

A jövedelmek differenciálásának háttérbe szorulásában igen jelentős szerepet játszik a vállalati gazdálkodásra jellemző — olykor már aggasztó mértékű — szervezetiellenesség. Az építőipari vállalatok egy része például — időjárás okoktól függetlenül — főként fizikai dolgozói számára nem tudja biztosítani a folyamatos munka végzésének feltételeit. A fizikai munkások és a vállalatvezetés közötti jelentősebb feszültségek elkerülése érdekében a konkrét teljesítményektől függetlenül rendszeresen garantált egy meghatározott jövedelemszintet. A tényleges teljesítmények és az elért jövedelemszint közötti szakadékot pedig fiktív teljesítményszámolással hidalja át. Ennek azonban szinte egyenes következménye, hogy amennyiben a teljesítmények és a jövedelmek színvonalai közötti kapcsolat ily módon meglazul, nincs lehetőség arra, hogy a dolgozók közötti teljesítményarányos különbségeket kialakítsák.

Természetesen az ilyen jellegű, a teljesítmények érvényesítését akadályozó tényezők korántsem pusztán az építőipar sajátjai. Gondoljunk például a szerződéses fejvelem lazaságaiból, a kooperációs kapcsolatok megbízhatatlanságából származó, a folyamatos tevékenységet gátló, s ezen keresztül a teljesítmény elv érvényesítését megakadályozó körülményekre a gazdasági élet legkülönbözőbb területein: a termelésben, a szolgáltatásban, de még az adminisztrációban is.

A munkaerőpiac

Nagymértékben rontja a teljesítmények szerinti ösztönzés lehetőségét, ha a munkaerőpiac az erőteljes túlkeresletet jellemző. Ilyenkor ugyanis a munkaerő megtartása céljából a még

kifizethető legalacsonyabb jövedelmek színvonalára viszonylag magas lesz, ami feltétlenül rontja a differenciálás lehetőségeit, már csak azért is, mert a lehetséges legmagasabb szintet így alacsonyabban kell megállapítani. A munkaerő túlkereslet további negatív hatása az is, hogy miután ily módon a munkavállalók vannak „erőpozícióban”, a vállalatot és a munkavállalót egyaránt kielégítő bérmegoldások helyébe a munkavállalók igényeit az indokoltnál nagyobb mértékben tükröző megoldások lépnek, melyek így függetlenednek a teljesítményi szempontoktól.

A teljesítményösztönzés hatékonyságát olyan tényezők is befolyásolják, mint például az, hogy a dolgozók családi életciklusuk mely szakaszában vannak. Az egyes családi életciklusok pénzigénye ugyanis eltérő. A családalapítás és gyermeknevelés időszaka például igen csak pénzigényes. S itt az összefüggés a következő: a kevésbé „pénzigényes” szakaszban levő dolgozókat kevésbé lehet hatékonyan ösztönözni a teljesítményekre.

Értérendszer

Jelentősen befolyásolják a teljesítmények érvényre jutását a dolgozók kulturális „háttérében”, érték- és normarendszerében meglévő különbségek is. Ma hazánkban még nem elhanyagolható arányban találhatunk olyan dolgozó csoportokat, amelyek miután kevésbé foglalkoztak a munkahelyen elért jövedelem nagysága kevésbé vonzó. (Gondoljunk például a cigányság egy részére, bár itt nem pusztán „cigánykérdésről” van szó.) E csoportnál a teljesítményösztönzés „hagyományos”, más csoportoknál igen hatékony eszközei csődöt is mondhatnak.

A teljesítményi szemlélet és elv elterjedését a jövedelmi különbségek alakulásában magának a vezetésnek a munkakultúrája is befolyásolja. Olyan tényezőkre gondolunk itt, mint például az, hogy mennyire terjedtek el a racionális munkaerő-gazdálkodás módjai, a hagyományos megoldásokkal szemben, hogy a vezetők mennyire tartják fontosnak — nemcsak szóban, hanem ténylegesen is — a munkaerővel való ésszerű gazdálkodást.

S végül, a politikai természetű tényezők is közrehatnak abban, hogy a teljesítményelv mennyire áll az ösztönzési gyakorlat középpontjában. A politikai természetű tényezők felerősíthetik, de gyengíthetik is a teljesítménykülönbségekhez igazodó ösztönzési mechanizmus hatékonyságát.

Ebből a szempontból a kedvező hatások közé sorolhatjuk azt, hogy a párt politikájának egyik centrális kérdése éppen a teljesítménykövetelmények szigorítása és a végzett munka szerinti részesedés gyakorlatának érvényesítése. Ezt erősíti az is, hogy ez a törekvés a dolgozók jelentős hányadának igényeivel is találkozhat. Nem hanyagolható el azonban azoknak az erőknél a szerepe sem, amelyek ellene tudnak hatni a teljesítmények szerinti jövedelem differenciálás fokozottabb érvényesítésének.

Szükségesnek tartjuk azonban azt is megjegyezni, hogy a bemutatott környezeti tényezők nem önmagukban hatnak, hanem a munkaszervezeteken belüli érdek- és hatalmi viszonyok rendszerén, azaz a vállalati belső erőviszonyokon keresztül, hiszen ebben dől az el, hogy miképpen jut érvényre a teljesítményelv a jövedelmek alakulásában.

Dr. Rozgonyi Tamás
szociológus
(Folytatjuk.)

A kétdimenziós gyilkos

Színes, szinkronizált olasz film. Írta: Nicola Badalucco, Mario Gallo és Giuliano Mantaló. Fényképezte: Giuseppe Pinori. Zene: Egisto Macchi. Rendezte: Giuliano Mantaló. Főbb szereplők: Flavio Bucci, Aureo Clement, Ettore Nanni, Brizio Montinaro, Giuliano Gemma.

Szubjektív dolog, tudom, mégis hadd adjam az olvasó tudtára: egészen rendkívüli boldogság töltött el a fenti film láttán. Egyrészt, mert rájöttem: az emberi ostobaság oly sok esetben, oly változatosan pompázva képes megjeleníteni a filmvásznon — hogy bármire kész. Még (ki)lőni is onnan. Másrészt: a tiszteletre méltó alkotókhoz csatlakozván, azt hiszem, kollektív védekezésmódot találtam föl western-, krimi- és általában mindenféle moziártalmak ellen. Rögtön ismeretem.

Az egész ügyben az a legszebb, hogy a „mozi a moziban”-módszerrel élvezhető: a dolgozó belül a sötét nézőtérre, a filmben ugyanígy tesznek. Hasonlóan változatos összetételben, úgy is mint publikum. Akadnak közöttük kimenős katonák, magányos szépasszonyok, szérelmespárok, homoszexuálisok, tinédzserárcok és nyugdíjas, mozibolond öregurak. Utóbbi lelővik, mi-

közben éppen abban a pillanatban a filmben is lő a természetesen markáns arcú és biztos kezű cowboy. És így megy tovább. Több napos, kényszerű muzikaranténba kerülve a nézőközönség (filmkritikusnak külön vizíószzerű látvány) — sok minden kiderül, csak a lényeg nem: ki a gyilkos? Nem lehetek illetlen, hiszen nincs mit elárulni. Ugyanis nem lesz meg. Pontosan abban a sok nézőtéri felhőtől egyike, egy enyhén tökkelűtött, fontoskodó ifjú szociológus a harmadik rejtélyes (eset- és körleírás az elsőlől tökéletesen megégyező) gyilkosság után a valódi nézőnél is jobban elfáradt rendőrfelügyelőnek elmagyarázza teóriáját. Mit legvégül ama csikkel bizonyít, amit a filmvásznon lövöldöző cowboy szívott. Más is megegyezik: az áldozatok testében talált lövedékek is 1863-as Coltblő származnak. Ime: a telekommunikáció egyik bázisa, a mozgófénykép tehát fellázadt eszelős rajongói ellen. A filmkritikus is halálra ijedt: még egy-két végigült vetítés, s családja már gyűjthet koporsóra. A kétdimenziós filmhősgyilkos bosszút áll mindenért: westernért, krimiért, Hitchcock-ért, Hollywoodért, talán még a mi Mészáros Mártánkért is. Te jó ég, mi lesz ebből?

Minden okunk megvolna a kétségbeesésre, de — mint már említettem — a derek olasz filmekkel együtt kidolgoztam ama kollektív védekező módszert. Amelyre (bizom benne) a filmben kb. ötvenszer elhangzó „bravó!” után ötvenegyszer is ugyanazt mondaná a kétségbeesett nyomozó felügyelő. Tehát: ha a vászonról kilőnek ránk, ártatlan mozi rajongókra a fellázadt hírközölők eszközközök fellázadt apostolai, a cowboyok (genszterek, indiánok, filmek stb.) — ne ijedjünk meg, ne bújunk a szék alá, balgán még csak ne is egymás között keressük a gyilkost.

Lőjünk vissza!
Domonkos László

Befejeződött az orvoskongresszus

A Magyar Fül-, Orr-, Gégeorvosok Egyesületének háromnapos kongresszusa szerdán befejezte munkáját Szegeden. Mintegy 400 hazai és külföldi gyógyító, kutató orvos vett részt a tanácskozáson és négy szekcióban 185 előadást hallgattak meg.

Az egyesület közgyűlésén újjáválasztották a tisztségviselőket. Az egyesület elnökévé ismét dr. Surján

Jugoszláv szakszervezeti delegáció Szegeden

A hagyományos testvéri kapcsolatok jegyében tegnap, szerdán reggel háromtagú szakszervezeti küldöttség érkezett Szegedre a jugoszláviai Novi Sadról. A vajdasági szakszervezeti szövetség Novi Sad-i tartományi tanácsának küldöttségét — amelynek vezetője Bogun Mihály, a tanács elnöke; tagjai pedig Zlatica Bozic és Stevan Paunovic — a röszkei határállomáson dr. Ágoston József, a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsának vezető titkára fogadta.

A jugoszláv szakszervezeti delegáció szerdán délelőtt az SZMT székházában tájékoztatót hallgatott meg a magyar szakszervezetek aktuális feladatairól, a délutáni órákban pedig látogatást tett a házgyárban: megtekintettek több lakótelepi építkezést is.

Háromnapos látogatásuk során a vajdasági szakszervezeti vezetők megismerkedtek Kecskeméttel és Bács-Kiskun megyei zöldeivel, valamint gyümölcsstermelő mezőgazdasági üzemekkel is. A szomszéd megye székhelyére Kovács Sándor, az SZMT titkára kíséri el ma, csütörtökön a jugoszláv vendégeket.

Pénteken ismét Szegeden tartózkodnak a vajdasági delegáció tagjai. A program szerint megtekintenek több üzemi gyermekintézményt, és ellátogatnak a Szegedi Postaigazgatóságra is.

Komplett mérleg

Vásár után

Egymás sarkán taposva tülekedtünk, válogattunk, próbáltunk a ruházati üzletekben. Jártuk a boltokat, firkasztuk a kirakatokat, szóval idén — akárcsak tavaly és az elmúlt esztendőokban — ismét erős ostromot zártunk a nyári vásár vezető fogadó-kiszolgáló kereskedőkre. Felcsigázott érdeklődésünket sok éves tapasztalatunk indokolta; a kedvezményes vásárok alkalmával mindig jelentős összeget sikerült megtakarítanunk.

Idén sem történt ez másként, noha a mostani — augusztus 11. és 23. között megrendezett — kedvezményes akció áru kínálata szegegyebbnél tűnt a tavalyinál. Így a szokottnál többet kellett a ruhatárunkból hiányzó, árengedményes értékesített holmik után talpalnunk. A korábbinál szűkebb választék magyarázata — hallottuk a Komplet Ruházati Vállalatnál a tájékoztatást —, hogy a szezonális cikkek túlnyomó többsége már a vásár előtt gazdára talált. S ebben nyilvánvalóan része van annak is, hogy idén több divatos férfi-női és gyermekruhát kínáltak a boltokban, mint tavaly.

A vásár kereskedelmi mérlegének értékelésekor arról sem feledkezhetünk meg, hogy a mostani évben bevezetett csütörtöki bevásárlónapok alkalmával sok árú engedménnyel értékesítettek a boltokban. A nyári vásár idejére így nyilvánvalóan kevesebb eladásra váró portéka maradt a rakatárakban.

Az idei két héten át tartó akciót eredményesen zárta a kereskedelem, és elégedett lehet a lakosság is. A Komplet Ruházati Vállalatnál már összesítet-

ték a forgalmi adatokat. Tájékoztatásunkra elmondták: Szegeden 4 millió 635 ezer forintot hagytak a boltokban a vásárlók. Ezért az összegért 7 millió 272 ezer forint értékű árut vittek haza. Különösen kaposak voltak a nyári divatcikkek, a konfekció körébe tartozó férfi-női ruhák, ingek, blúzok. A nyári kelmékből is sokan vásároltak. Örömmel fogadta a lakosság azt az intézkedést, miszerint idén a lábbeliket is bevonhatta az engedményesen értékesített áruk körébe a kereskedelem. A nyári cipőkből, férfi, női és gyermekszandálokból jelentős mennyiséget vásároltak.

A kedvezményes akció sikerének köszönhetően felszabadultak a kereskedelmi rakatárak. A 20-40 százalékos árengedmény néhány nap alatt „kisöpört” a rakatárakból a nyári készletet. A Kompletnél például elmondták: a vásár idején eladták az áruk több mint 50 százaléka az akció első három napján talált gazdára.

A kiskereskedelmi vállalat most már az őszi-téli szezonra készül. Megrendeléseik vizsgálata alapján bizakodóan nyilatkoztak. Bőr- és szőrmérukból, cipőkből, férfiöltönyökből idén jobbnak ígérkezik az ellátás, mint tavaly. Az áruk folyamatosan érkeznek a rakatárakba. A nagyobb tételek befutása szeptember első hetétől várható. Visszatérve a mára: most az iskolaköpenyek, a tanévnyitáshoz szükséges fehér blúzok, sötétkék szoknyák tartoznak a slágercikkek közé. A diákok ellátására idejében gondolt a vállalat. Üzleteiben 12-15 fazonban, különböző színekben árulja az iskolaköpenyeket.

L. Zs.

A könyvtárak helyzetéről

A Hazafias Népfőnt Csongrád megyei elnökségének tegnap, szerdán délelőtt Szegeden megtartott ülésén a megye könyvtárhálózatának helyzetéről, a könyvtárlásról és az Olvasó népiért mozgalom eredményeiről készült jelentés szerepelt a napirenden. A beszámolót Tóth Béla megyei könyvtárigazgató terjesztette elő.

Megyeinkben 267 könyvtárban 1 millió 484 ezer kötet közül válogathat a közel 81 ezer 300 olvasó.

A szegedi Somogyi Könyvtár 1973. január 1. óta tölti be a megyei módszertani központ szerepét. Abban az időben a 19 megye közül szűkebb hazánk a tizenharmadik volt a rangsorban. A következőes munkai eredményeként 1978-ban már a nyolcadik, tavaly a hetedik helyre kerülhetett. A megyében igen értékes és figyelemre méltó olvasóhagyományok vannak, amit az is bizonyít, hogy a lakosság 17,6 százaléka könyvtári tag.

A könyvtári tagok fele a fiatalabb korosztályból tevődik össze, elsősorban a középiskolásokból és az egyetemistákból. A fizikai dolgozók 10 százaléka él a közművelődési könyvtárak nyújtotta lehetőségekkel, igen jelentős a tanány, fiatal elő olvasók tábora is.

A jelentéshez fűzött hozzászólások azokat a teendőket részletezték, amely a népfőntbizottságokra, illetve a könyvtárak bizottságokra és az egyes aktivistákra hárulnak ezen a területen. Kiemelték, hogy ma már igen népszerűek a különböző mozgalomok, ol-

vasótáborok, író-olvasó találkozók. Törekedni kell arra, hogy sem helyhiány, sem érdektelenség miatt ezek a rendezvények ne maradjanak el, illetve az olvasók igényének, érdeklődésének megfelelően rendezzék meg.

Az elnökségi ülésen felszólalt Ósz Károly megyei titkárhelyettes, Gyáni Lajos (Szeged), Molnár Sándor megyei titkár, Lóczi Imre (Szeged), Kulcsárné Kiss Pirokka, a Hazafias Népfőnt Szeged városi bizottságának titkára és Szabó G. László, a megyei tanács elnökhelyettese.

És lőn — sötétség

Ha jól látom, nem látnak. Mert hogy este van. Bár az is igaz, nem mind sötét, ami este, de mostanában kialudtak a közvilágítási ostonlángok. A végén csattan az oston — megpróbáltam a végére járni. Azt már megtudtam, hogy a villanyok a sötétség beállta után egy jó darabig azért nem égnek, mert — nem gyűjtik fel. Ezt a korszakalkotó megállapítást nem a kisujjamból szoptam, hanem igen hivatalos helyről tudom. Mégpedig azért nem tudom, felvillanyozza-e a gyűjtők fel, hogy ne égjen. Vagyis ne fogyassza az áramot, szóval takarékoskodunk. Mert kell. Kiszámították ugyanis, hogy a város közvilágítására egy év alatt 28 millió forintot költhetünk, ám úgy tűnik, hogy ez nem is lesz elég. Ezért aztán kapóra jött az országosan érvényben lévő rendelet, a „NIM-

naptár”, amely „Nirja méghozzá kötelezően — mikor kell villanyt gyűjtani a nagyvárosokban.

Igy például azt, hogy augusztus 21. és 31. között Szegeden 20 óra 40 perccel kell bekapcsolni az utcai villanyokat. Az igaz, hogy a naptár szerint ekkor van este, a baj csupán az, hogy a nap ezt nem veszi figyelembe, fogja magát, és hamarabb lebuja. Így aztán sötétedéstől a Nehézipari Minisztérium előírta világosodásig lehet bátran tapogatózni. Nem tudom, felvillanyozza-e a kedves olvasót, ha elárulom, hogy ez az állapot nem sokáig tart, mert szeptember 1-től már 20 óra 25-kor be lehet kapcsolni a közvilágítást. Akkorra ugyanis már ekkor az időben van ugyanolyan sötét, mint most öt perccel. Ezért aztán kapóra jött az országosan érvényben lévő rendelet, a „NIM-

L. Zs.